

Codul penal adnotat

jurisprudență relevantă ♦ decizii ale Curții Constituționale
♦ recursuri în interesul legii ♦ hotărâri prealabile ♦ decizii CEDO
♦ decizii CJUE ♦ legea de punere în aplicare ♦ expunere de motive
♦ legislație conexă ♦ index ♦ note ♦ bibliografie

Ediția a 2-a actualizată la 15 iunie 2022

SUMAR

Tabla de materii.....	6
Legea nr. 286/2009 privind Codul penal.....	9
Index.....	1489
Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (<i>extras</i>)	1497

CUPRINS

	Art.
PARTEA GENERALĂ	1-187
Titlul I. Legea penală și limitele ei de aplicare	1-14
Capitolul I. Principii generale	1-2
Capitolul II. Aplicarea legii penale.....	3-14
<i>Secțiunea 1. Aplicarea legii penale în timp</i>	3-7
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în spațiu</i>	8-14
Titlul II. Infracțiunea	15-52
Capitolul I. Dispoziții generale.....	15-17
Capitolul II. Cauzele justificative	18-22
Capitolul III. Cauzele de neimputabilitate	23-31
Capitolul IV. Tentativa.....	32-34
Capitolul V. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni	35-45
Capitolul VI. Autorul și participanții	46-52
Titlul III. Pedepsele	53-106
Capitolul I. Categoriile pedepselor.....	53-55
Capitolul II. Pedepsele principale.....	56-64
<i>Secțiunea 1. Detențiunea pe viață</i>	56-59
<i>Secțiunea a 2-a. Închisoarea</i>	60
<i>Secțiunea a 3-a. Amenda</i>	61-64
Capitolul III. Pedepsa accesorie și pedepsele complementare	65-70
<i>Secțiunea 1. Pedepsa accesorie</i>	65
<i>Secțiunea a 2-a. Pedepsele complementare</i>	66-70
Capitolul IV. Calculul duratei pedepselor	71-73
Capitolul V. Individualizarea pedepselor	74-106
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale</i>	74
<i>Secțiunea a 2-a. Circumstanțele atenuante și circumstanțele agravante</i>	75-79
<i>Secțiunea a 3-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei</i>	80-82
<i>Secțiunea a 4-a. Amânarea aplicării pedepsei</i>	83-90
<i>Secțiunea a 5-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere</i>	91-98
<i>Secțiunea a 6-a. Liberarea condiționată</i>	99-106
Titlul IV. Măsurile de siguranță	107-112¹
Capitolul I. Dispoziții generale.....	107-108
Capitolul II. Regimul măsurilor de siguranță	109-112¹
Titlul V. Minoritatea	113-134
Capitolul I. Regimul răspunderii penale a minorului.....	113-116
Capitolul II. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate.....	117-123
Capitolul III. Regimul măsurilor educative privative de libertate	124-127

Capitolul IV. Dispoziții comune.....	128-134
Titlul VI. Răspunderea penală a persoanei juridice.....	135-151
Capitolul I. Dispoziții generale.....	135-137
Capitolul II. Regimul pedepselor complementare aplicate persoanei juridice.....	138-145
Capitolul III. Dispoziții comune.....	146-151
Titlul VII. Cauzele care înlătură răspunderea penală.....	152-159
Titlul VIII. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei.....	160-164
Titlul IX. Cauzele care înlătură consecințele condamnării.....	165-171
Titlul X. Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală.....	172-187
PARTEA SPECIALĂ.....	188-446
Titlul I. Infrațiuni contra persoanei.....	188-227
Capitolul I. Infrațiuni contra vieții.....	188-192
Capitolul II. Infrațiuni contra integrității corporale sau sănătății.....	193-198
Capitolul III. Infrațiuni săvârșite asupra unui membru de familie.....	199-200
Capitolul IV. Agresiuni asupra fătului.....	201-202
Capitolul V. Infrațiuni privind obligația de asistență a celor în primejdie.....	203-204
Capitolul VI. Infrațiuni contra libertății persoanei.....	205-208
Capitolul VII. Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile.....	209-217
Capitolul VIII. Infrațiuni contra libertății și integrității sexuale.....	218-223
Capitolul IX. Infrațiuni ce aduc atingere domiciliului și vieții private.....	224-227
Titlul II. Infrațiuni contra patrimoniului.....	228-256¹
Capitolul I. Furtul.....	228-232
Capitolul II. Tâlhăria și pirateria.....	233-237
Capitolul III. Infrațiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii.....	238-248
Capitolul IV. Fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice.....	249-252
Capitolul V. Distrugerea și tulburarea de posesie.....	253-256
Capitolul VI. Infrațiuni care au produs consecințe deosebit de grave.....	256 ¹
Titlul III. Infrațiuni privind autoritatea și frontiera de stat.....	257-265
Capitolul I. Infrațiuni contra autorității.....	257-261
Capitolul II. Infrațiuni privind frontiera de stat.....	262-265
Titlul IV. Infrațiuni contra înfăptuirii justiției.....	266-288
Titlul V. Infrațiuni de corupție și de serviciu.....	289-309
Capitolul I. Infrațiuni de corupție.....	289-294
Capitolul II. Infrațiuni de serviciu.....	295-309
Titlul VI. Infrațiuni de fals.....	310-328
Capitolul I. Falsificarea de monede, timbre sau de alte valori.....	310-316
Capitolul II. Falsificarea instrumentelor de autentificare sau de marcare.....	317-319
Capitolul III. Falsuri în înscrisuri.....	320-328
Titlul VII. Infrațiuni contra siguranței publice.....	329-366
Capitolul I. Infrațiuni contra siguranței circulației pe căile ferate.....	329-333
Capitolul II. Infrațiuni contra siguranței circulației pe drumurile publice.....	334-341
Capitolul III. Nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive.....	342-347
Capitolul IV. Infrațiuni privitoare la regimul stabilit pentru alte activități reglementate de lege.....	348-351
Capitolul V. Infrațiuni contra sănătății publice.....	352-359

Capitolul VI. Infrațiuni contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice	360-366
Titlul VIII. Infrațiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială	367-384
Capitolul I. Infrațiuni contra ordinii și liniștii publice	367-375
Capitolul II. Infrațiuni contra familiei.....	376-380
Capitolul III. Infrațiuni contra libertății religioase și respectului datorat persoanelor decedate	381-384
Titlul IX. Infrațiuni electorale.....	385-393
Titlul X. Infrațiuni contra securității naționale.....	394-412
Titlul XI. Infrațiuni contra capacității de luptă a forțelor armate	413-437
Capitolul I. Infrațiuni săvârșite de militari	413-431
Capitolul II. Infrațiuni săvârșite de militari sau de civili	432-437
Titlul XII. Infrațiuni de genocid, contra umanității și de război	438-445
Capitolul I. Infrațiuni de genocid și contra umanității	438-439
Capitolul II. Infrațiuni de război.....	440-445
Titlul XIII. Dispoziții finale	446

Legea nr. 286/2009 privind Codul penal^[1]

(Publicată în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009)

^[1] Legea nr. 286/2009 privind Codul penal a fost modificată prin:

- **L. nr. 27/2012** pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 180 din 20 martie 2012);
 - **L. nr. 63/2012** pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 258 din 19 aprilie 2012);
 - **L. nr. 187/2012** pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 265/2014** publicată în M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014. (A se vedea decizia în extras la art. 5);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 508/2014** publicată în M. Of. nr. nr. 843 din 19 noiembrie 2014. (A se vedea decizia în extras la art. 159);
 - **L. nr. 159/2014** pentru abrogarea art. 276 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 732/2014** publicată în M. Of. nr. 69 din 27 ianuarie 2015. (A se vedea decizia în extras la art. 336 alin. (1));
 - **O.U.G. nr. 18/2016** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 405/2016** publicată în M. Of. nr. 517 din 8 iulie 2016. (A se vedea decizia în extras la art. 297 alin. (1));
 - **L. nr. 151/2016** privind ordinul european de protecție, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 545 din 20 iulie 2016);
 - **O.U.G. nr. 13/2017** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 92 din 1 februarie 2017);
- Notă.** Înainte de intrarea în vigoare a dispozițiilor O.U.G. nr. 13/2017 (10 februarie 2017) aceasta a fost abrogată de O.U.G. nr. 14/2017 (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017).
- **O.U.G. nr. 14/2017** privind abrogarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 224/2017**, publicată în M. Of. nr. 427 din 9 iunie 2017. (A se vedea decizia în extras la art. 335);

-
- **Decizia Curții Constituționale nr. 368/2017**, publicată în M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017. (A se vedea decizia în extras la art. 35);
 - **L. nr. 193/2017** pentru modificarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 598 din 25 iulie 2017);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 518/2017**, publicată în M. Of. nr. 765 din 26 septembrie 2017. (A se vedea decizia în extras la art. 298);
 - **L. nr. 49/2018** privind precursorii de explozivi, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, M. Of. nr. 194 din 2 martie 2018 (cu aplicare din 1 aprilie 2018);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 601/2018** publicată în M. Of. nr. 1057 din 13 decembrie 2018. (A se vedea decizia în extras la art. 129);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 651/2018**, publicată în M. Of. nr. 1083 din 20 decembrie 2018. (A se vedea decizia în extras la art. 4);
 - **O.U.G. nr. 28/2020** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 228 din 20 martie 2020);
 - **L. nr. 217/2020** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și pentru modificarea art. 223 alin. (2) din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 1012 din 30 octombrie 2020);
 - **L. nr. 228/2020** pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul penal în vederea transpunerii unor directive ale Uniunii Europene (M. Of. nr. 1019 din 2 noiembrie 2020);
 - **L. nr. 233/2020** pentru modificarea art. 199 alin. (2) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 1036 din 5 noiembrie 2020);
 - **L. nr. 274/2020** pentru modificarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 1144 din 26 noiembrie 2020);
 - **L. nr. 146/2021** privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare și execuțional penale (M. Of. nr. 515 din 18 mai 2021);
 - **L. nr. 186/2021** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. Nr. 657 din 2 iulie 2021)
 - **L. nr. 207/2021** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și pentru dispunerea unor măsuri de transpunere a Directivei (UE) 2019/713 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind combaterea fraudelor și a contrafacerii în legătură cu mijloacele de plată fără numerar și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/413/JAI a Consiliului (M. Of. nr. 720 din 22 iulie 2021)
 - **L. nr. 219/2021** pentru modificarea și completarea Legii nr. 104/2008 privind prevenirea și combaterea producerii și traficului ilicit de substanțe dopante cu grad mare de risc (M. Of. nr. 739 din 28 iulie 2021);
 - **Decizia Curții Constituționale nr. 708/2021**, publicată în M. Of. nr. 1160 din 7 decembrie 2021. (A se vedea decizia în extras la art. 137)
 - **Legea nr. 8/2022** pentru modificarea art. 257 alin. (4) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 20 din 6 ianuarie 2022);
 - **O.U.G. nr. 71/2022** pentru modificarea art. 155 alin. (1) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 531 din 30 mai 2022);
 - **L. nr. 170/2022** pentru modificarea art. 369 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. Nr. 548 din 6 iunie 2022).

Titlul I

Legea penală și limitele ei de aplicare

Capitolul I
Principii generale

Art. 1. Legalitatea incriminării. (1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.

(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită. [Regl. ant.: CP 1969 – art. 2, art. 11]

Bibliografie: Octavian Pașcu, *Protecția drepturilor omului în dreptul penal comunitar prin principiul legalității. Tendințele actuale în legislațiile naționale, în jurisprudența CEDO și în dreptul comunitar*, CDP nr. 2/2009, p. 102; ♦ Ovidiu Predescu, Diana Ungureanu, Mihail Udroi, *Considerații referitoare la interpretarea art. 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene în raport cu principiul legalității incriminării și a pedepsei*, Dreptul nr. 3/2011, p. 203; ♦ Sergiu Bogdan, *Noua legislație penală și conformitatea acesteia cu principiile Manifestului referitor la politica penală europeană*, CDP nr. 1/2011, p. 47; ♦ Gheorghe Ivan, Mari Claudia Ivan, *Principiul legalității incriminării și a pedepsei în dreptul Uniunii Europene*, Dreptul nr. 9/2012, p. 272; ♦ Andrei Iordăchescu, *Unele considerații privind previzibilitatea legii penale*, CDP nr. 3/2012, p. 85; ♦ Constantin Duvac, *Studiu comparativ referitor la legea penală și limitele ei de aplicare din perspectiva noului Cod penal și a Codului penal actual*, Dreptul nr. 7/2013, p. 177; ♦ Cristina Tomuleț, *Temelia principiului legalității. Studiu de caz: dreptul internațional penal*, CDP nr. 2/2013, p. 117; ♦ Constantin Sima, *Reflecții pe marginea noțiunii de tipicitate*, Dreptul nr. 1/2019; ♦ Mihai Adrian Hotca, *Reflectarea principiilor dreptului penal în Codul penal în vigoare*, Dreptul nr. 12/2021.

Jurisprudență

1. Instanța de control judiciar a apreciat că într-adevăr judecătorul fondului făcând referire la dispozițiile mai multor legi penale ce s-au succedat în timp nu a respectat principiul activității legii penale și al legalității incriminării.

Observând derularea în timp a procesului penal în care sunt stabilite activitățile infracționale ale inculpatului se constată că de la momentul producerii acestora și până la data pronunțării sentinței apelate s-au derulat în timp două legi penale consecutive care au reglementat fiecare aceste fapte penale.

Soluționarea unei astfel de împrejurări este stabilită de art. 5 Cod penal care în virtutea principiilor anterior amintite stabilește că „în cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale se aplică legea mai favorabilă”.

Aceste dispoziții legale sunt imperative, motiv pentru care magistratul trebuie să încadreze faptele deduse judecării doar conform legii penale mai favorabile și nu să raporteze respectivele fapte la toate actele normative care le-au reglementat. (C.

Ap. Ploiești, s. pen. și pt. cauze cu minori și de familie, dec. nr. 1041 din 29 octombrie 2014)

2. Prin Decizia Curții Constituționale nr. 603 din 7 octombrie 2015 publicată în M. Of. nr. 845/13.11.2015 a fost admisă excepția de neconstituționalitate invocată în Dosarul nr. x/277/2014 al Judecătorei Pătârlagele și s-a constatat ca sintagmele „raporturi comerciale” din cuprinsul disp. art. 301 alin. (1) C. pen. și „ori în cadrul oricărei persoane juridice” din cuprinsul disp. art. 308 alin. (1) C. pen. cu raportare la art. 301 alin. (1) C. pen. sunt neconstituționale.

În esență, s-a reținut de către instanța constituțională că noțiunea de „raport comercial” nu este definită în cuprinsul Titlului X al Părții generale a C. pen. și nici prin legislația în vigoare și nici nu poate fi dedusă prin interpretarea dispozițiilor civile în vigoare, întrucât aceasta este folosită într-un alt context și în mod izolat, astfel încât nu este posibilă determinarea exactă a conținutului constitutiv al infracțiunii de conflict de interese, contravenind principiului legislației incriminării prev. de art. 1 C. pen., art. 7 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și disp.

art. 1 alin. (5) din Constituția României care se referă la calitatea legii. (ÎCCJ, s. pen., dec. nr. 77 din 22 februarie 2017)

3. Susținerea tangențială a intimatului inculpat J., făcută în cursul dezbaterilor, în sensul că activitatea sa ar fi realizat, sub imperiul legii vechi, conținutul constitutiv al infracțiunii de primire de foloase necuvenite este nepertinentă, date fiind particularitățile cauzei. Fapta de dare de mită reținută în sarcina acestui inculpat a fost săvârșită la data de 28.04.2016, mult ulterior intrării în vigoare a actualei codificări penale, astfel încât, **în virtutea exigențelor principiului general al legalității incriminării**, prevăzut de art. 1 alin. (1) C. pen., și ale regulii activității legii penale, expres consacrate de art. 3 C. pen., unica lege penală aplicabilă în speță este C. pen. în vigoare. (ÎCCJ, s. pen., dec. nr. 433 din 14 decembrie 2017)

4. În considerarea exigențelor principiului legalității incriminării, legiuitorul este unicul îndrituit constituțional să aprecieze în ce măsură nerespectarea, de către notarul public, a atribuțiilor ce îi revin pe tărâmul art. 77 ind.1 C. fiscal se impune a fi sancționată prin mijloace penale, cu condiția de a defini, însă, în mod clar, conduita interzisă și pedeapsa aplicabilă, astfel cum s-a reținut și prin Decizia nr. 363 din 7 mai 2015 a Curții Constituționale (publicată în M. Of. nr. 495 din 6 iulie 2015).

Faptul că, subsecvent acestei ultime decizii, legiuitorul nu a apreciat că se impune transpunerea sa în legislația penală, prin eventuala incriminare distinctă a conduitei notarului, nu poate fi suplinit de către instanța judecătorească pe cale de interpretare, deoarece ar însemna o încălcare a principiului consacrat de art. 1 C. pen. și art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia legea penală este cea care prevede infracțiunile sau pedepsele și ea nu trebuie interpretată și aplicată extensiv în defavoarea acuzatului, de exemplu, prin analogie (în acest sens, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, pronunțată în Cauza Cantoni împotriva Franței, paragraful 29; Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza Coeme și alții împotriva Belgiei, paragraful 145; Hotărârea din 7 februarie 2002, pronunțată în Cauza E.K.

împotriva Turciei, paragraful 51; Hotărârea din 29 martie 2006, pronunțată în Cauza Achour împotriva Franței, paragrafele 41 și 42; Hotărârea din 24 mai 2007, pronunțată în Cauza Dragotoniu și Militaru-Pidhorni împotriva României).

Or, sub aspectul caracterului penal al faptelor comise de notarii publici, constând în nevirarea impozitelor pe venitul din transferul proprietăților imobiliare, jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, ulterioară Deciziei nr. 363/2015 a Curții Constituționale, a fost constantă în a aprecia că faptele cu acest conținut obiectiv nu mai sunt prevăzute de legea penală (decizia penală nr. 307/A din 16 septembrie 2015 și decizia penală nr. 6/A din 7 ianuarie 2016, ambele pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală).

În absența unei modificări legislative, ansamblul argumentelor teoretice și jurisprudențiale anterior expuse impun, și în cauza de față, o concluzie similară, faptei reținute în sarcina recurentului inculpat A. lipsindu-i o cerință de tipicitate obiectivă, respectiv, săvârșirea sa în exercitarea unor atribuții de serviciu. (ÎCCJ, s. pen., dec. nr. 407 din 16 noiembrie 2018)

5. Tipicitatea, catalogată ca și prima trăsătură esențială a infracțiunii - art. 15 alin. (1) C. pen. - rezultă din principiul legalității incriminării și presupune corespondența dintre fapta concret comisă de către o persoană și elementele de natură obiectivă și subiectivă stabilite de legiuitor în norma de incriminare.

S-a notat că, în economia art. 1 din C. pen. este prevăzut primul principiu general al legii penale și anume principiul legalității incriminării, iar în acord cu acest text legal:

„(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.

(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.”

Așadar, potrivit acestui principiu fundamental, numai faptele prevăzute de legea penală în momentul săvârșirii lor constituie infracțiuni și pot atrage sancțiuni penale. (C. Ap. Târgu Mureș, s. pen. și pt. cauze cu minori și de familie, dec. nr. 8/A din 23 ianuarie 2020)

CEDO

1. Curtea reamintește că art. 7 § 1 din Convenție consacră, la modul general, principiul legalității delictelor și a pedepselor (nullum crimen,

nulla poena sine lege) și interzice, în mod special, aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când ea se face în dezavantajul acuzatului (Kokkinakis

împotriva Greciei, Hotărârea din 25 mai 1993, seria A nr. 260-A, p. 22, § 52). Dacă interzice în mod special extinderea domeniului de aplicare a infracțiunilor existente asupra faptelor care, până atunci, nu constituiau infracțiuni, el prevede, pe de altă parte, neaplicarea legii penale în mod extensiv în dezavantajul acuzatului, de exemplu prin analogie. Rezultă că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și sancțiunile care le pedepesc (Achour împotriva Franței [MC], nr. 67.335/01, § 41, 29 martie 2006).

Noțiunea „drept” („law”) folosită la art. 7 corespunde noțiunii „lege” ce apare în alte articole din Convenție; ea înglobează dreptul de origine atât legislativă, cât și jurisprudențială și implică condiții calitative, printre altele, pe cele ale accesibilității și previzibilității (vezi, în special, Cantoni împotriva Franței, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-V, p. 1627, § 29, Coëme și alții împotriva Belgiei, nr. 32.492/96, 32.547/96, 32.548/96, 33.209/96 și 33.210/96, § 145, CEDO 2000-VII, și E.K. împotriva Turciei, nr. 28.496/95, § 51, 7 februarie 2002). (*Cauza Dragotoniș și Militaru-Pidhorni împotriva României, hotărârea din 24 mai 2007, paragraf. 33-34, 42-48, M. Of. nr. 420 din 23 iunie 2010*)

2. Utilizarea de concepte autonome, pe care Curtea Europeană le folosește și

În ceea ce privește (...), principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor, prevăzut la articolul 49 alineatul (1) din cartă, trebuie amintit că acest principiu a fost consacrat în special la articolul 7 paragraful 1 din CEDO (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 decembrie 2017 M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 53). Potrivit articolului 52 alineatul (3) din cartă, dreptul garantat la articolul 49 din aceasta are același înțeles și același domeniu de aplicare ca și dreptul garantat prin CEDO.

În temeiul principiului menționat, dispozițiile penale trebuie să respecte anumite cerințe de accesibilitate și de previzibilitate în ceea ce privește atât definiția infracțiunii, cât și stabilirea pedepsei (Hotărârea din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 55 și jurisprudența citată).

De aici decurge că legea trebuie să definească cu claritate infracțiunile și pedepsele care le reprimă. Această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate ști, pornind de la textul

cu privire la [...] principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor [...] este considerată ca o metodă de formare a unui drept comun, care vine să corecteze lipsa de precizie a termenilor din

Convenție și lipsa de omogenitate a drepturilor naționale, și să permită o definiție uniformă a angajamentelor luate de către State. (F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, *Marile hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. Rosetti, p. 30-31)

3. Pentru a nu „forța distincția între țările de common law și țările continentale” (§ 29), Curtea EDO are o concepție foarte flexibilă privind „termenul legal”, ce a determinat-o să admită faptul că „termenul „lege” include atât dreptul scris cât și cel nescris” (Sunday Times, § 47; S. W. § 35). Mai precis, Curtea reține o accepțiune materială, și nu formală a „legii”, care este valabilă și în privința legalității penale (Cantoni c/ Franței, 15 noiembrie 1996, infra, nr. 36), și consideră că „într-un domeniu reglementat de dreptul scris, „legea” este reprezentată de textul în vigoare așa cum instanțele competente l-au interpretat, ținând cont, la nevoie, de noile informații tehnice (Kruslin, § 29). (F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, *op.cit.*, ed. Rosetti, p. 39)

CJUE

dispoziției pertinente, precum și, la nevoie, cu ajutorul interpretării care este dată acestuia de instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 iunie 2008, Intertanko și alții, C-308/06, EU:C:2008:312, punctul 71, precum și Hotărârea din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 56).

În plus, principiul preciziei legii aplicabile nu poate fi interpretat în sensul că interzice clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretări jurisprudențiale, atât timp cât acestea sunt în mod rezonabil previzibile (Hotărârea din 28 martie 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punctul 167 și jurisprudența citată).

Prin urmare, principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să prevadă sancțiuni penale agravate pentru infracțiunea de deținere a unei „cantități considerabile de produse stupefiante și de substanțe psihotrope”, lăsând în același

timp interpretarea acestei noțiuni la aprecierea instanțelor naționale, de la caz la caz, în măsura în care această apreciere îndeplinește cerințele de previzibilitate, astfel cum sunt prezentate la punctele 48-50 din prezenta hotărâre. (CJUE, Camera a zecea, hotărârea din 11 iunie 2020, paragraf 47-51, cauza C-634/18)

Art. 2. Legalitatea sancțiunilor de drept penal. (1) Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală.

(2) Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.

(3) Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia. [Regl. ant.: CP 1969 – art. 2, art. 11]

Legislație conexă: C. Rom. – art. 23 alin. (12); ♦ CEDO – art. 7; ♦ CDFUE – art. 49.

Bibliografie: Ovidiu Predescu, Diana Ungureanu, Mihail Udriou, *Considerații referitoare la interpretarea art. 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene în raport cu principiul legalității incriminării și a pedepsei*, Dreptul nr. 3/2011, p. 203; ♦ Andra-Roxana Ilie, *Noțiunea de „pedeapsă” în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, CDP nr. 2/2011, p. 62; ♦ Gheorghe Ivan, Mari Claudia Ivan, *Principiul legalității incriminării și a pedepsei în dreptul Uniunii Europene*, Dreptul nr. 9/2012, p. 272; ♦ Cristina Tomuleț, *Temelia principiului legalității. Studiu de caz: dreptul internațional penal*, CDP nr. 2/2013, p. 117; ♦ Constantin Duvac, *Studiu comparativ referitor la legea penală și limitele ei de aplicare din perspectiva noului Cod penal și a Codului penal actual*, Dreptul nr. 7/2013, p. 177; ♦ Ion Ifrim, *10 ani de la aderarea României la Uniunea Europeană. Impactul asupra evoluției legislației penale române*, Revista UJ nr. 9/2017; ♦ Aurelia Vasilache, *Diferența de terminologie între cauza de impunitate și cauza de nepedepsire*, Dreptul nr. 11/2021; ♦ Dragoș Stoenac, *Noțiunea de răspundere penală*, Revista UJ nr. 10/2021; ♦ Mihai Adrian Hotca, *Reflectarea principiilor dreptului penal în Codul penal în vigoare*, Dreptul nr. 12/2021.

Curtea Constituțională

De la principiul legalității s-a impus o excepție, aceea a aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, cunoscută sub denumirea de principiu *mitior lex*, principiu potrivit căruia în cazul

situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă. (CC, dec. nr.365/2014, M. Of. nr. 587 din 6 august 2014)

Jurisprudență

1. Instanța de control judiciar a apreciat că într-adevăr judecătorul fondului făcând referire la dispozițiile mai multor legi penale ce s-au succedat în timp nu a respectat principiul activității legii penale și al legalității incriminării.

Observând derularea în timp a procesului penal în care sunt stabilite activitățile infracționale ale inculpatului se constată că de la momentul producerii acestora și până la data pronunțării sentinței apelate s-au derulat în timp două legi penale consecutive care au reglementat fiecare aceste fapte penale.

Soluționarea unei astfel de împrejurări este stabilită de art. 5 Cod penal care în virtutea principiilor anterior amintite stabilește că „în cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale se aplică legea mai favorabilă”.

Aceste dispoziții legale sunt imperative, motiv pentru care magistratul trebuie să încadreze

faptele deduse judecății doar conform legii penale mai favorabile și nu să raporteze respectivele fapte la toate actele normative care le-au reglementat. (C. Ap. Ploiești, s. pen. și pt. cauze cu minori și de familie, dec. nr. 1041 din 29 octombrie 2014)

2. Având în vedere că prin înlocuirea amenzi cu pedeapsa închisorii prin modalitatea de calcul prevăzută de art. 14 alin. (1) din Legea nr.187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal se ajunge la un număr de zile de închisoare mai mic decât minimul general al pedepsei închisorii prevăzut de art. 15 pct. 1 lit. b) Cod penal din 1969 (15 zile), instanță apreciază că prin aplicarea unei pedepse de 13 zile închisoare nu se contravine principiului legalității pedepsei prin aceea că s-ar da spre executare o pedeapsă cu închisoarea mai mică decât minimul general al pedepsei cu închisoarea, întrucât acest quantum este determinat de stricta aplicare a textului de lege derogator anterior citat, impus deci

de o normă de punere în aplicare a noului cod penal, menită să reglementeze astfel de situații tranzitorii, raționarea în sens contrar și majorarea cuantumului pedepsei cu închisoarea cu executare până la minimul general de 15 zile, ducând la agravarea situației persoanei condamnate. (*Jud. Suceava, s. pen., sent. 423 din 6 noiembrie 2014*)

3. În jurisprudența instanței supreme s-a statuat că problematica legalității unei pedepse nu poate fi analizată doar sub aspectul particular al felului ori limitelor speciale ale pedepsei principale, deoarece, în procesul penal, sancțiunea nu poate fi aplicată în afara unui regim expres prevăzut de lege ori cu depășirea exigențelor normative ale unui anumit mod de executare. Încălcarea dispozițiilor legale relative la aceste din urmă elemente ale regimului sancționator plasează acest

regim și, implicit, pedeapsa aplicată, în afara limitelor determinate de legiuitor și justifică intervenția instanței în calea extraordinară de atac (*Decizia nr. 143/RC din data de 23 aprilie 2019, Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală, Decizia nr. 522/RC din data de 25 noiembrie 2016, Înalta Curte de Casație și Justiție, secția penală*). (*ÎCCI, s. pen., dec. nr. 173 din 16 iunie 2020*)

4. Situația de față – care constituie obiectul dezlegării chestiunii de drept – nu este reglementată legislativ, față de situațiile prevăzute de art. 123 și 127 din C. pen., care privesc alte situații și care nu pot fi aplicate prin asemănare, deoarece principiul legalității sancțiunilor prevăzute de art. 2 din C. pen. nu permite acest lucru. (*C. Ap. Suceava, s. pen. și pt. cauze cu minori, dec. nr. 817 din 25 noiembrie 2021*)

CEDO

1. Judecătorul european a subliniat că articolul 7 nu se aplică decât pentru infracțiuni și nu vizează decât legea penală. Câmpul de aplicare a ceea ce este sau nu „penal” și astfel definit prin referire la noțiunea de „pedeapsă” a articolului 7, care îmbracă, la fel ca „materia penală” un sens „autonom”. Ea reține drept criterii pentru „pedeapsă” criterii care, pe lângă legătura cu condamnarea pentru „infracțiune”, sunt în esență transpuse din „materia penală”: natura și scopul (prevenirea, repararea, reprimarea) măsurii în cauză, calificarea în dreptul intern, procedurile asociate adoptării, executării, gravitatea sa.

Principiul legalității din articolul 7 îmbracă o semnificație largită în sensul că încorporează și interpretarea judiciară. Exigența previzibilității trimite, în al doilea rând, la interpretarea jurisprudențială însăși; după cum subliniază Curtea, oricât de clar ar fi textul unei dispoziții legale, există tot timpul „un element de interpretare judiciară”, inclusiv în dreptul penal. (*Frédéric Sudre, Jean-Pierre Marguénaud, Joël Andriantsimbazovina Adeline Gouttenoire, Michel Levinet, Marile hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, ed. Rosetti, 2011 p. 326, 328, 329*)

2. Potrivit jurisprudenței Curții, art. 7 nu se limitează să interzică aplicarea retroactivă a legii penale mai defavorabile acuzatului, ci el include, în general, principiul că numai legea poate incrimina și pedepsi o infracțiune (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și principiul că legea penală nu trebuie interpretată extensiv în defavoarea acuzatului. Din aceste principii rezultă că o infracțiune

trebuie să fie definită în mod clar de lege. Această cerință este îndeplinită atunci când individul poate să știe, din dispozițiile relevante și, la nevoie, în lumina jurisprudenței, dacă actele sau omisiunile sale îl fac răspunzător penal. (*Cauza Veeber c. Estonia, hotărârea din 21 ianuarie 2003, în RRDA nr. 3/2003, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, traducere din limba franceză și rezumat de conf. univ. dr. Corneliu-Liviu Popescu*)

3. Utilizarea de concepte autonome, pe care Curtea Europeană le folosește și cu privire la [...] principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor [...] este considerată ca o metodă de formare a unui drept comun, care vine să corecteze lipsa de precizie a termenilor din Convenție și lipsa de omogenitate a drepturilor naționale, și să permită o definiție uniformă a angajamentelor luate de către State. (*F. Sudre, J.P. Marguenaud, J. Andriant-simbazovina, A. Gouttenoire, M. Levinet, Marile hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, ed. Rosetti, p. 30-31*)

4. Pentru a nu „forța distincția între țările de common law și țările continentale” (§ 29), Curtea EDO are o concepție foarte flexibilă privind „termiul legal”, ce a determinat-o să admită faptul că „termenul „lege” include atât dreptul scris cât și cel nescris” (*Sunday Times, § 47; S. W. § 35*). Mai precis, Curtea reține o accepțiune materială, și nu formală a „legii”, care este valabilă și în privința legalității penale (*Cantoni c/ Franței, 15 noiembrie 1996, infra, nr. 36*), și consideră că „într-un domeniu reglementat de dreptul scris, „legea” este reprezentată de textul în vigoare așa cum instanțele

competente l-au interpretat, ținând cont, la nevoie, de noile informații tehnice (Kruslin, § 29). (F. Sudre, J.-P. Marguenaud, J. Andriantsimbazovina, A. Goutenoire, M. Levinet, *op.cit.*, ed. Rosetti, p. 39)

CJUE

În ceea ce privește (...), principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor, prevăzut la articolul 49 alineatul (1) din cartă, trebuie amintit că acest principiu a fost consacrat în special la articolul 7 paragraful 1 din CEDO (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 decembrie 2017 M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 53). Potrivit articolului 52 alineatul (3) din cartă, dreptul garantat la articolul 49 din aceasta are același înțeles și același domeniu de aplicare ca și dreptul garantat prin CEDO.

În temeiul principiului menționat, dispozițiile penale trebuie să respecte anumite cerințe de accesibilitate și de previzibilitate în ceea ce privește atât definiția infracțiunii, cât și stabilirea pedepsei (Hotărârea din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 55 și jurisprudența citată).

De aici decurge că legea trebuie să definească cu claritate infracțiunile și pedepsele care le reprimă. Această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate ști, pornind de la textul dispoziției pertinente, precum și, la nevoie, cu ajutorul interpretării care este dată acestuia de instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală (a se vedea în acest sens

Hotărârea din 3 iunie 2008, Intertanko și alții, C-308/06, EU:C:2008:312, punctul 71, precum și Hotărârea din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 56).

În plus, principiul preciziei legii aplicabile nu poate fi interpretat în sensul că interzice clarificarea progresivă a normelor privind răspunderea penală prin interpretări jurisprudențiale, atât timp cât acestea sunt în mod rezonabil previzibile (Hotărârea din 28 martie 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punctul 167 și jurisprudența citată).

Prin urmare, principiul legalității infracțiunilor și a pedepselor trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să prevadă sancțiuni penale agravate pentru infracțiunea de deținere a unei „cantități considerabile de produse stupefiante și de substanțe psihotrope”, lăsând în același timp interpretarea acestei noțiuni la aprecierea instanțelor naționale, de la caz la caz, în măsura în care această apreciere îndeplinește cerințele de previzibilitate, astfel cum sunt prezentate la punctele 48-50 din prezenta hotărâre. (*CJUE, Camera a zecea, hotărârea din 11 iunie 2020, parag. 47-51, cauza C-634/18*)

Capitolul II Aplicarea legii penale

Secțiunea 1 Aplicarea legii penale în timp

Bibliografie: Florin Streteanu, *Aspecte privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a Noului Cod penal*, CDP nr.3/2013; ♦ Mircea Duțu, *De la mitior lex, la... summum ius, summa iniuria?*, PR nr. 4/2014; ♦ Florin Streteanu, *Documentare privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a noului Cod penal*, www.just.ro.

Art. 3. Activitatea legii penale. Legea penală se aplică infracțiunilor săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare. [*Regl. ant.: CP 1969 – art. 10*]

Legislație conexă: C. Rom. – art. 15 alin. (2), art. 78.

Bibliografie: ♦ Mihai Adrian Hotca, *Aplicarea legii penale în timp în conformitate cu normele noului Cod penal*, Dreptul nr. 5/2014, p. 124; ♦ Constantin Duvac, *Studiu comparativ referitor la legea penală și limitele ei de aplicare din perspectiva noului Cod penal și a Codului penal actual*, Dreptul nr. 7/2013, p. 177; ♦ Florin Streteanu, *Aspecte privind aplicarea în timp a legii penale în condițiile intrării în vigoare a noului Cod penal*, CDP nr. 3/2013, p. 11; ♦ Leontin Coraș, *Aplicarea legii penale în timp din perspective Legii 286/2009 privind Codul penal*, Dreptul nr. 4/2010, p. 64; ♦ Liviu-Alexandru Lascu, *Aplicarea legii penale române în timp în lumina noului Cod penal*, Dreptul nr. 7/2010, p. 33; ♦ Adrian-Milutin Truiehici, *Unele aspecte privind principiul neretroactivității legii penale în lumina jurisprudenței europene*, Dreptul nr. 12/2009, p. 225.

Hotărâre prealabilă

A se vedea decizia nr. 7/2016 redată la art. 5.

Curtea Constituțională

Curtea reține că principiul activității legii penale presupune, ca regulă generală, aplicarea legii tuturor infracțiunilor săvârșite în timpul cât aceasta se află în vigoare. Acest principiu este indisolubil legat de cel al legalității, care reprezintă o caracteristică specifică statului de drept.

De la principiul legalității s-a impus o excepție, aceea a aplicării retroactive a legii penale mai

favorabile, cunoscută sub denumirea de principiu *mitior lex*, principiu potrivit căruia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă. (CC, dec. nr. 365/2014, M. Of. nr. 587 din 6 august 2014)

Jurisprudență

1. Prevederile din actualul C. pen. privind activitatea legii penale sunt în concordanță cu legislația altor state, fiind în deplin acord cu principiul legalității incriminării - Codul penal francez consacra principiul activității legii penale în dispozițiile art. 112-1; Codul penal german consacră același principiu în dispozițiile art. 82 alin. (1). (ÎCCI, s. pen., dec. nr. 234 din 27 mai 2016)

2. [...] potrivit dispoziției tranzitorii prevăzute de art. 10 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, „Tratamentul sancționator al pluralității de infracțiuni se aplică potrivit legii noi atunci când cel puțin una dintre infracțiunile din structura pluralității a fost comisă sub legea nouă, chiar dacă pentru celelalte infracțiuni pedeapsa a fost stabilită potrivit legii vechi, mai favorabile”.

Aceste dispoziții tranzitorii oferă soluții de aplicare a legii penale pentru toate formele pluralității de infracțiuni (concurș, recidivă, pluralitate intermediară), dacă cel puțin una dintre infracțiunile din structura pluralității a fost comisă sub legea nouă. În aceste cazuri, potrivit dispozițiilor art. 10 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, pentru infracțiunile săvârșite sub legea veche se vor stabili pedepse potrivit legii penale mai favorabile (legea veche sau legea nouă), iar pentru infracțiunea ori infracțiunile din structura pluralității săvârșite sub legea nouă se aplică legea nouă, tratamentul sancționator al pluralității de infracțiuni fiind dat tot de legea nouă.

Această interpretare respectă deopotrivă prevederile art. 3 C. pen. (activitatea legii penale), dar și dispozițiile art. 5 C. pen. (aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei), Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014, respectiv art. 10 din Legea nr. 187/2012

pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, care permit ca, pentru infracțiunile săvârșite sub legea veche, să se stabilească pedeapsa în raport cu legea penală mai favorabilă.

Cum inculpatul a săvârșit o infracțiune de luare de mită, consumată după intrarea în vigoare a noului C. pen. îi sunt aplicabile dispozițiile art. 10 din normele tranzitorii, astfel încât, pentru această faptă (ultimul act material fiind comis în mai 2014, cu complicitatea inculpaților N. și K.) se va aplica legea penală nouă, iar pentru întreaga pluralitate de infracțiuni tot legea nouă.

Pentru toate celelalte infracțiuni săvârșite anterior modificării Codului penal, legea penală mai favorabilă este legea veche. (ÎCCI, s. pen., dec. nr. 234 din 27 mai 2016)

3. Susținerea tangențială a intimatului inculpat J., făcută în cursul dezbaterilor, în sensul că activitatea sa ar fi realizat, sub imperiul legii vechi, conținutul constitutiv al infracțiunii de primire de foloase necuvenite este nepertinentă, date fiind particularitățile cauzei. Fapta de dare de mită reținută în sarcina acestui inculpat a fost săvârșită la data de 28.04.2016, mult ulterior intrării în vigoare a actualei codificări penale, astfel încât, în virtutea exigențelor principiului general al legalității incriminării, prevăzut de art. 1 alin. (1) C. pen., și ale regulii activității legii penale, expres consacrate de art. 3 C. pen., unica lege penală aplicabilă în speță este C. pen. în vigoare. (ÎCCI, s. pen., dec. nr. 433 din 14 decembrie 2017)

4. [...] este întemeiat și motivul de apel referitor la necesitatea analizării legii penale mai favorabile inculpatului, în ceea ce privește faptele din datele de 8 noiembrie 2013, 9 noiembrie 2013 și 24 ianuarie 2014. Cu privire la acest aspect este incidentă Decizia nr. 7/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție care în pronunțarea unei hotărâri